

РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

БЕЗПЕКА ДЕСТИНАЦІЙ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗАГРОЗ

SAFETY AND SECURITY OF INTERNATIONAL TOURISM IN THE CONDITIONS OF GLOBAL THREATS

УДК 338.48

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.72-33>

Голод А.П.

д.е.н., професор,
завідувач кафедри туризму
Львівський державний університет
фізичної культури
імені Івана Боберського

Графська О.І.

д.е.н., доцент, доцент кафедри
готельно-ресторанного бізнесу
Львівський державний університет
фізичної культури
імені Івана Боберського

Базюк М.Б.

студентка
Львівський державний університет
фізичної культури
імені Івана Боберського

Holod Andrii

Lviv State University of Physical Culture
named after Ivan Boberskyi

Hravska Oryslava

Lviv State University of Physical Culture
named after Ivan Boberskyi

Baziuk Mariia

Lviv State University of Physical Culture
named after Ivan Boberskyi

Статтю присвячено аналізу актуальних загроз розвитку туристичних систем різних рівнів у контексті безпеки міжнародного туризму, а також обґрунтуванню напрямів розвитку дестинацій міжнародного туризму в умовах виходу з кризи. Узагальнено підходи до розуміння безпеки туризму з огляду на особливості розвитку міжнародного туризму в кризових умовах. Розроблено структурно-функціональну модель дестинації міжнародного туризму. Установлено, що ключовим чинником, який впливає на функціонування дестинацій міжнародного туризму, особливо в кризових умовах, є глобальні загрози і виклики. Тоді як загрози вимагають реагування з боку дестинації та туристичних систем, до складу яких вона входить, то виклики потребують передусім адаптації. Ідентифіковано основні глобальні загрози розвитку туризму в сучасних умовах. Виокремлено проблеми, які потребують першочергового вирішення в контексті гарантування безпеки міжнародного туризму. Запропоновано шляхи вирішення вказаних проблем. Зроблено висновок про те, що одним із важливих напрямів функціонування дестинацій міжнародного туризму в процесі реагування на глобальні загрози є розвиток внутрішнього туризму.

Ключові слова: дестинація, безпека, міжнародний туризм, глобальні загрози, криза.

Статья посвящена анализу актуальных угроз развитию туристических систем

разных уровней в контексте безопасности международного туризма, а также обоснованию направлений развития дестинаций международного туризма в условиях выхода из кризиса. Обобщены подходы к пониманию безопасности туризма с учетом особенностей развития международного туризма в кризисных условиях. Разработана структурно-функциональная модель дестинации международного туризма. Установлено, что ключевым фактором, влияющим на функционирование дестинаций международного туризма, особенно в кризисных условиях, являются глобальные угрозы и вызовы. В то время как угрозы требуют реагирования со стороны дестинации и туристических систем, в состав которых она входит, вызовы нуждаются, прежде всего, в адаптации. Идентифицированы основные глобальные угрозы развития туризма в современных условиях. Выделены проблемы, требующие первоочередного решения в контексте обеспечения безопасности международного туризма. Предложены пути решения указанных проблем. Сделан вывод о том, что одним из важных направлений функционирования дестинаций международного туризма в процессе реагирования на глобальные угрозы является развитие внутреннего туризма.

Ключевые слова: дестинация, безопасность, международный туризм, глобальные угрозы, кризис.

The article deals with the analysis of current threats to the development of different levels of tourism systems in the context of international tourism security, as well as the substantiation of international tourism destinations development directions in the crisis. Approaches to understanding tourism safety and security are generalized taking into account the peculiarities of international tourism development in crisis conditions. A structural and functional model of the international tourism destination has been developed. It has been established that global threats and challenges are key factors influencing the functioning of international tourism destinations, especially in times of crisis. While threats require a response from the destination and the tourist systems of which it is a part, the challenges need to be adapted first and foremost. The main global threats to the development of tourism in modern conditions have been identified. There are three groups of problems that need to be addressed in the context of ensuring the safety and security of international tourism: problems of forming the image of international tourism destinations; problems of social adaptation of foreign tourists within the destination; problems with providing feedback to foreign tourists. In the context of global threats, which in some periods intensify and cause crises in the development of tourism in many countries, the functioning of international tourism destinations requires the development and implementation of a system of measures aimed, in particular, to optimize social adaptation of tourists. The proposed system of measures aimed at ensuring the safety of tourism in international destinations, together with compliance with generally accepted norms and safety standards, will allow regional and local tourism systems to withstand crisis periods with minimal losses. The reserve option for the development of international tourism destinations during periods of intensification of global threats is the reorientation to domestic tourism. It is worth noting that this direction of adaptation is especially promising for large and diverse in natural and cultural characteristics of countries, including Ukraine.

Key words: destination, safety and security, international tourism, global threats, crisis.

Постановка проблеми. Міжнародний туризм завжди був найбільш ризикованим видом діяльності як для туристів, так і для підприємств туристичної індустрії. Для туристів це зумовлено суттєвою зміною умов середовища перебування

порівняно з повсякденним, а також можливими труднощами, що виникають під час перетину державних кордонів. Для туроператорів та турагентів міжнародний туризм вимагає додаткових зусиль щодо координації процесів розроблення і реалі-

зації туристичного продукту у співпраці з іноземними партнерами. Водночас привабливість міжнародних подорожей настільки велика, що навіть у кризові періоди громадяни більшості країн намагаються, незважаючи на актуальні загрози, виїхати з туристичною метою саме за кордон. Така ситуація яскраво виявилася у 2020–2021 рр., коли, незважаючи на пандемію COVID-19, за перших же послаблень карантинних обмежень міжнародні туристичні потоки почали відновлюватися. Водночас у періоди глобальних загроз загострюються проблеми безпеки туризму, які і без того в останні десятиліття стали особливо актуальними. Усе це зумовлює необхідність ґрунтовних досліджень проблем розвитку міжнародного туризму в кризові періоди, які базуються на найновіших даних та актуальних тенденціях розвитку туристичної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти вирішення проблем безпеки туризму в останні десятиліття перебували у центрі уваги низки як зарубіжних, так і українських дослідників, таких як І. Коварі, К. Зімані [8], Й. Мансфелд, А. Пізам [9], О. Заноско, Н. Корж [6], І. Маркіна [7], З. Живко, Н. Лелюк, С. Родченко [5] та ін. Сформовано достатньо цілісну методологічну базу туристичного безпекознавства, детально охарактеризовано проблеми безпеки туристів, економічної безпеки туристичних підприємств. Однак недостатній обсяг даних щодо розвитку туристичних систем у кризові періоди досі не давав змоги об'єктивно оцінити особливості їх функціонування в кризові періоди глобального масштабу. Пандемія COVID-19, ставши у 2020–2021 рр. головною глобальною загрозою розвитку туристичної сфери, водночас дала змогу провести унікальні спостереження та зробити важливі висновки щодо особливостей гарантування різних видів безпеки туризму в умовах нестабільності.

Постановка завдання. З огляду на це, метою статті є виокремлення та аналіз актуальних загроз розвитку туристичних систем різних рівнів у контексті безпеки міжнародного туризму, а також обґрунтування напрямів розвитку дестинацій міжнародного туризму в умовах виходу з кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний туризм є одним із важливих компонентів глобалізації, який на різних рівнях сприяє міжнародній інтеграції у економічній, соціальній та культурній сферах, стає вагомим чинником підвищення якості життя населення як країн, що генерують туристичні потоки, так і дестинацій. Міжнародний туризм – це подорож особи за межі постійного місця проживання, що передбачає перетин державного кордону та здійснюється на термін від однієї доби до року з пізнавальною, рекреаційною, оздоровчою чи іншою метою без здійснення оплачуваної діяльності в місці тимчасового пере-

бування. За напрямом виокремлюють виїзний та в'їзний міжнародний туризм [2].

Безпеку туризму ми трактуємо як стан функціонування певної туристичної системи у визначений період часу, що характеризується відсутністю загроз і дає можливість забезпечити стабільний розвиток цієї системи у майбутньому [1]. Пропонуємо також виокремлювати три компоненти безпеки туризму: безпеку туристичного бізнесу; безпеку туристичних об'єктів (дестинацій); безпеку туристів. Слід зауважити, що у наукових дослідженнях та практиці організації туризму ці три компоненти переважно не беруться до уваги як елементи єдиної системи. Водночас з огляду на положення концепції сталого розвитку саме таке триєдине трактування безпеки туризму, на нашу думку, є найбільш доцільним.

Безпека міжнародного туризму характеризується вищим рівнем загроз та більшою їх різноманітністю порівняно із внутрішнім туризмом, тому класифікація цього сегмента безпеки туризму є більш диференційованою (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація безпеки міжнародного туризму за змістом

Види	Підвиди
Політична безпека туризму	Геополітична безпека
	Воєнно-політична безпека
	Політико-правова безпека
Соціальна безпека туризму	Культурна безпека
	Демографічна безпека
	Громадська безпека
Фінансова безпека туризму	Ринкова безпека
	Валютна безпека
Екологічна безпека туризму	Безпека дестинацій
	Безпека життєдіяльності в туризмі
	Безпека в надзвичайних ситуаціях
Інформаційна безпека туризму	Безпека персональних даних
	Безпека інформаційного середовища
Медична безпека туризму	Безпека здоров'я туристів
	Безпека медичних послуг
	Епідемічна безпека
Безпека туристичного обслуговування	Безпека транспортних послуг
	Безпека послуг харчування
	Безпека послуг проживання
	Безпека рекреаційних занять
Безпека туристичних споруд та обладнання	Технологічна безпека
	Інженерна безпека

Джерело: складено за [1]

Категорія безпеки у загальному розумінні має на відміну від категорії ризику позитивне смислове навантаження, що асоціюється із захистом, збереженням, охороною, комфортним станом навко-

лишнього середовища. Водночас туристична послуга, яка володіє властивістю безпечності, не лише не повинна загрожувати життю та здоров'ю туристів на всіх етапах її реалізації, а й не має завдавати шкоди навколишньому середовищу, як природному, так і соціальному. Водночас шкода здоров'ю туристів із боку туристичних послуг має розглядатися ширше й охоплювати як фізичне, так і психічне здоров'я, а також загалом соціально-культурні та ментальні особливості туриста [1].

Базовим суб'єктом гарантування безпеки туризму є дестинація – локальна туристична система. Сукупність дестинацій регіону разом з інфраструктурою (у тому числі транспортною), органами державної влади, місцевого самоврядування, туристичними підприємствами й організаціями та місцевим населенням формують регіональну туристичну систему. Своєю чергою, регіональні туристичні системи об'єднуються в туристичний комплекс держави. Варто зауважити, що з погляду держави та регіону дестинація є передусім об'єктом реалізації заходів щодо гарантування безпеки туризму. У разі залучення до дестинації потоків міжнародного туризму вагому роль відіграє також глобальне середовище (рис. 1).

Розвиток дестинації, що базується на пріоритетності вирішення проблем безпеки туризму,

має, на нашу думку, ґрунтуватися на трьох принципах: системності, гуманізму і сталості. Принцип системності полягає у трактуванні дестинації як сукупності елементів (туристи, туристичні підприємства та інфраструктура, туристичні об'єкти і населення) та взаємозв'язків між ними. Принцип гуманізму передбачає визначення основним пріоритетом функціонування дестинації задоволення різнопланових потреб людини. Принцип сталості полягає у забезпеченні збалансованого розвитку дестинації, у тому числі через мінімізацію загроз для її природного та соціального середовища, що виникають у процесі здійснення туристичної діяльності.

Базуючись на згаданих принципах, безпечна дестинація міжнародного туризму має виконувати кілька важливих функцій: рекреаційну (відновлення фізичних і психічних сил туристів), соціальну (забезпечення ефективної взаємодії різних соціальних груп: іноземних туристів, працівників сфери туризму і місцевого населення), економічну (отримання доходів від туристичної діяльності як підприємствами, так і територіальними громадами).

Ключовим чинником, що впливає на функціонування дестинацій міжнародного туризму, особливо в кризових умовах, є глобальні загрози і виклики.

Рис. 1. Структурно-функціональна модель дестинації міжнародного туризму (Д) в умовах глобальних загроз

Джерело: складено за [3]

Тоді як загрози вимагають реагування з боку дестинації та туристичних систем, до складу яких вона входить, то виклики потребують передусім адаптації.

Основними глобальними загрозами безпеки туризму на початку XXI ст. можна вважати воєнно-політичні конфлікти, тероризм, нелегальну міграцію, економічні кризи, а в останні роки й пандемію. Саме пандемія COVID-19 не лише ускладнила роботу закладів індустрії гостинності в межах популярних дестинацій, а й у деякі часові проміжки фактично зупинила туристичні потоки в певних напрямках у зв'язку із закриттям кордонів окремих країн. Пандемічні обмеження зумовили суттєве скорочення потоків міжнародного туризму, насамперед улітку 2020 р. Така ситуація призвела до суттєвих збитків для туристичної сфери багатьох країн, у тому числі й України.

Прогнозуючи розвиток туризму в Україні у період виходу з пандемії, науковці передбачають, що на 2021 р. найбільш реалістичним сценарієм є підвищення показників туристичної діяльності в Україні на 10% порівняно з 2020 р. Незважаючи на те що офіційних статистичних даних станом на поточний рік ще немає, аналізуючи тенденції розвитку туристичної сфери у нашій державі, можна зробити висновок про ймовірну реалізацію саме реалістичного сценарію, а у деяких напрямках навіть оптимістичного [4].

У контексті розвитку міжнародного туризму в Україні в 2021 р. варто відзначити такі позитивні тенденції.

1. Відновлення активних потоків виїзного міжнародного туризму у напрямі Туреччини, Єгипту, Балканських країн у літній сезон.

2. Формування нових і перспективних потоків в'їзного міжнародного туризму із Саудівської Аравії.

3. Постійне збільшення кількості країн, що зняли або послабили обмеження для в'їзду туристів з України.

4. Формування діючих механізмів, що забезпечують вільне пересування туристів і доступність дестинацій у багатьох країнах світу (вакцинація, COVID-сертифікати) [2].

Ці та інші тенденції свідчать про достатній рівень стійкості туристичного комплексу України та її регіональних туристичних систем і формують підґрунтя для успішного виходу з кризи у 2022 р.

Як свідчать сучасні тенденції розвитку туристичної сфери, окрім власне протистояння глобальним загрозам, першочергового вирішення в контексті гарантування безпеки міжнародного туризму потребують такі три групи проблем:

– проблеми формування іміджу дестинацій міжнародного туризму;

– проблеми соціальної адаптації іноземних туристів у межах дестинації;

– проблеми забезпечення зворотного зв'язку з іноземними туристами.

В умовах розвитку інформаційного суспільства саме імідж стає ключовим чинником успіху будь-якого виду діяльності, а його формування – одним з основних пріоритетів стратегічного управління підприємствами та організаціями. Дестинація як інтеграційне об'єднання і локальна туристична система також є важливим об'єктом маркетингової політики, спрямованої на формування позитивного іміджу серед потенційних туристів. Зрозуміло, що така політика має бути спрямована передусім на іноземних туристів, які з об'єктивних причин найчастіше мають обмежену інформацію про дестинацію.

Із метою формування позитивного іміджу міжнародних туристичних дестинацій, на нашу думку, необхідними є такі заходи:

– активізація інформаційної політики владних інституцій щодо популяризації дестинацій на міжнародному туристичному ринку;

– розширення представлення локального туристичного продукту на міжнародних виставкових заходах;

– створення та постійне оновлення вебсайтів та сторінок у соцмережах, що присвячені поширенню інформації про дестинації серед потенційних іноземних туристів [3].

Результатом таких заходів має стати формування позитивного іміджу дестинації на міжнародному туристичному ринку як безпечної і комфортної для відпочинку, що очікувано призведе до збільшення потоків міжнародного туризму.

Оскільки туристичні подорожі неодмінно передбачають виїзд туриста за межі постійного місця проживання, то його тимчасова взаємодія з новим соціально-культурним середовищем обов'язково супроводжуватиметься певним періодом адаптації, який у разі максимальної безпечності туристичних послуг має бути мінімальним за тривалістю та максимально комфортним. Важливу роль у цьому процесі відіграє інформаційна безпека туриста, адже його поінформованість про особливості тимчасового місця перебування прямо пропорційна до простоти й комфортності періоду адаптації [3].

Оптимізувати процес соціальної адаптації у міжнародному туризмі, на нашу думку, можливо за умови реалізації заходів у таких напрямках:

– підвищення кваліфікації працівників індустрії туризму та гостинності, а також транспорту для роботи з іноземними туристами;

– поліпшення мовних і комунікативних компетенностей персоналу закладів проживання та харчування туристів з орієнтацією на найбільш перспективні напрямки потоків в'їзного туризму;

– розширення мережі вказівників, інформаційних таблиць, які дублюють інформацію іноземними мовами для туристів;

- оптимізація роботи туристичних інформаційних центрів, налагодження їхньої співпраці з підприємствами індустрії туризму та гостинності;
- забезпечення громадського порядку на території дестинацій;
- підвищення комфортності транспортних перевезень та якості комунальної інфраструктури у межах дестинації.

Указані заходи загалом спрямовані на полегшення мовно-культурної, соціально-побутової та поведінкової адаптації туристів до середовища дестинації, що, своєю чергою, сприятиме підвищенню задоволеності туристів від подорожі та створить підґрунтя для перспективного розвитку дестинацій.

Для моніторингу як задоволеності тих туристів, які вже побували у дестинації, так і потреб та мотивацій потенційних туристів важливим є налагодження системи зворотного зв'язку з ними.

Забезпечити ефективний зворотний зв'язок із туристами на базі дестинації міжнародного туризму можливо за умови:

- упровадження сучасних систем управління якістю послуг на підприємствах туризму та гостинності;
- активізації роботи місцевих туроператорів щодо організації міжнародного в'їзного туризму;
- забезпечення інтерактивності вебсайтів та сторінок у соцмережах, що присвячені поширенню інформації про дестинацію;
- використання маркетингових інструментів стимулювання попиту [3].

Пропонована система заходів, що спрямована на гарантування безпеки туризму у міжнародних дестинаціях, разом із дотриманням загальноприйнятих норм і стандартів безпеки дасть змогу регіональним і локальним туристичним системам із мінімальними втратами перенести кризові періоди.

Резервним варіантом розвитку дестинацій міжнародного туризму в періоди активізації глобальних загроз є переорієнтація на внутрішній туризм. Варто зауважити, що особливо перспективним цей напрям адаптації є для великих за площею і різноманітних за природними і культурними особливостями країн, серед яких і Україна.

Висновки з проведеного дослідження. Безпека туризму – універсальна категорія, що має соціальну, економічну та екологічну сутність, поєднує у собі забезпечення інтересів як виробників, так і споживачів туристичних послуг, а також дестинацій. В умовах глобальних загроз, які в окремі періоди активізуються і зумовлюють кризові явища у розвитку туристичної сфери багатьох країн, функціонування дестинацій міжнародного туризму вимагає розроблення та реалізації системи заходів, спрямованих, зокрема, на оптимізацію соціальної адаптації туристів.

Одним із важливих напрямів функціонування дестинацій у процесі реагування на глобальні загрози є розвиток внутрішнього туризму, який, для прикладу, в умовах пандемії дає змогу відкривати нові і популяризувати відомі туристичні об'єкти, що в перспективі може позитивно вплинути і на зростання потоків міжнародного туризму. Важливою передумовою таких прогресивних змін має стати ефективний брендинг дестинацій, спрямований на міжнародний туристичний ринок.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монографія. Львів : ЛДУФК, 2017. 340 с.
2. Голод А., Базюк М. Перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні в умовах подолання пандемії COVID-19. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 7–8 жовтня 2021 р. Львів : ЛДУФК, 2021. С. 179–181.
3. Голод А.П., Федоришина Л.М. Соціальні проблеми організації міжнародного в'їзного туризму в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2019. № 1(42). С. 115–121.
4. Графська О., Підвальна О., Боднарчук Х. Перспективи розвитку внутрішнього туризму в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-52>.
5. Живко З., Лелюк Н., Родченко С. Управління безпекою туристичної галузі в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-67>.
6. Корж Н.В., Заноско О.В. Формування системи економічної безпеки індустрії туризму як складової стійкого розвитку туризму в Україні. *Економіка. Управління. Інновації*. 2011. № 2. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2011_2/11knvtvy.pdf.
7. Маркіна І.А. Управління безпекою туристичного бізнесу. *Економіка Крима*. 2012. № 1(38). С. 174–176.
8. Kovari I., Zimanyi K. Safety and Security in the Age of Global Tourism. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*. 2011. № 3–4. Vol. 5. P. 59–61.
9. Mansfeld Y., Pizam A. *Tourism, Security and Safety. From Theory to Practice*. Routledge, 2005. 376 p.

REFERENCES:

1. Holod A.P. (2017) *Bezpeka rehionalnykh turystychnykh system: teoriia, metodolohiia ta problemy harantuvannia* [Safety and security of regional tourism systems: theory, methodology and problems of guarantee]. Lviv: LDUFK. (in Ukrainian)
2. Holod A., Baziuk M. (2021) *Perspektyvy rozvytku mizhnarodnoho turyzmu v Ukraini v umovakh podolannia pandemii COVID-19* [Prospects for the development of international tourism in Ukraine in overcoming the pandemic COVID-19]. *Suchasni tendentsii rozvytku industrii hostynnosti* : materialy II mizhnar. nauk.-prakt.

konf. [Current trends in the hospitality industry: materials of the II International. scientific-practical conf.] (October 7–8, 2021, Lviv). Lviv: LDUFK, pp. 179–181. (in Ukrainian)

3. Holod A.P., Fedoryshyna L.M. (2019) Sotsialni problemy orhanizatsii mizhnarodnoho viznoho turyzmu v Ukraini [Social problems of the organization of international inbound tourism in Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky: mizhnar. nauk.-vyrobnychi zhurnal* [Sustainable economic development: international. scientific and production journal], no. 1(42), pp. 115–121. (in Ukrainian)

4. Hrafska O., Pidvalna O., Bodnarchuk Kh. (2021) Perspektyvy rozvytku vnutrishnoho turyzmu v umovakh pandemii COVID-19 [Prospects for the development of domestic tourism in a pandemic COVID-19]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and society], no. 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-52>. (in Ukrainian)

5. Zhyvko Z., Leliuk N., Rodchenko S. (2021) Upravlinnia bezpekoiu turystychnoi haluzi v umovakh pandemii COVID-19 [Management of tourism safety

in the context of the COVID-19 pandemic]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and society], no. 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-67>. (in Ukrainian)

6. Korzh N.V., Zanosko O.V. (2011) Formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky industrii turyzmu yak skladovoi stiikoho rozvytku turyzmu v Ukraini [Formation of the system of economic security of the tourism industry as a component of sustainable tourism development in Ukraine]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii* [Economy. Management. Innovation], no. 2. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2011_2/11knvtvy.pdf. (in Ukrainian)

7. Markina I.A. (2012) Upravlinnia bezpekoiu turystychnoho biznesu [Tourism business security management]. *Ekonomika Kryma* [Economy of Crimea], no. 1 (38), pp. 174–176. (in Ukrainian)

8. Kovari I., Zimanyi K. (2011) Safety and Security in the Age of Global Tourism. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 3–4, vol. 5, pp. 59–61.

9. Mansfeld Y., Pizam A. (2005) *Tourism, Security and Safety. From Theory to Practice*. Routledge.